“IGOR ALEKSANDROVICH MOISEYEV-IJODIDA XALQ RAQSI VA SAHNA XOREOGRAFIYASI UYG‘UNLIGI”.

Rajabova Mohlaroy,
“Xoreografiya jamoalar rahbari” ta’lim yo‘nalishi
2-kurs talabasi
Ilmiy rahbar: san’atshunoslik fanlari nomzodi,
Dotsent Po‘lat Tashkenbayev

ANNOTATSIYA

O‘zbek tili

Mazkur maqolada XX asr xoreografiya san’atining yirik namoyandalaridan biri, taniqli baletmeyster va xoreograf Igor Aleksandrovich Moiseyevning hayoti va ijodiy faoliyati yoritiladi. Xoreografning xalq raqslarini o‘rganish, ularni sahna talablari asosida qayta ishlash hamda professional xoreografik san’at bilan uyg‘unlashtirish borasidagi ijodiy izlanishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, Moiseyev ijodiy maktabining shakllanishi, uning xalq-sahna raqsi rivojiga qo‘shgan hissasi va turli xalqlar raqs madaniyatini sahnada namoyon etishdagi o‘ziga xos uslubi ko‘rib chiqiladi. Maqolada xoreografning ijodiy merosi, sahna xoreografiyasidagi innovatsion yondashuvlari hamda jahon raqs san’atidagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan baholanadi.

Kalit so‘zlar:

Igor Moiseyev, xoreografiya, xalq raqsi, baletmeyster, sahna raqsi, folklor, xoreografik meros, xalq-sahna raqsi, raqs san’ati, ijodiy maktab.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются жизненный и творческий путь

выдающегося представителя хореографического искусства XX века, известного балетмейстера и хореографа Игоря Александровича Моисеева. Анализируются его творческие поиски в области изучения народных танцев, их сценической обработки и синтеза с профессиональным хореографическим искусством. Особое внимание уделяется формированию творческой школы Моисеева, его вкладу в развитие народно-сценического танца, а также своеобразию художественного метода, направленного на сценическое воплощение танцевальной культуры различных народов. В статье также рассматриваются творческое наследие хореографа, его инновационные подходы в сценической хореографии и значение его деятельности в развитии мирового танцевального искусства.

Ключевые слова:
Игорь Моисеев, хореография, народный танец, балетмейстер, сценический танец, фольклор, хореографическое наследие, народно-сценический танец, танцевальное искусство, творческая школа.

ABSTRACT

Igor Alexandrovich Moiseyev: Stage Interpretation of Folk Dance, Choreographic Heritage and His Role in World Art

This article examines the life and creative career of Igor Alexandrovich Moiseyev, one of the prominent representatives of twentieth-century choreographic art, renowned ballet master and choreographer. The study analyzes his creative approach to researching folk dances, adapting them for the stage, and combining traditional dance forms with professional choreographic art. Particular attention is paid to the formation of the Moiseyev choreographic school, his contribution to the development of folk-stage dance, and the distinctive artistic style through which the dance cultures of

different peoples were presented on the professional stage. The article also considers Moiseyev's creative legacy, innovative approaches to stage choreography, and the significance of his artistic work in the development of world dance culture.

Keywords: Igor Moiseyev, choreography, folk dance, ballet master, stage dance, folklore, choreographic heritage, folk-stage dance, dance art, choreographic school.

Igor Aleksandr Moiseyev har doim baletga tasodifan kirib qolganini aytardi.

I.A.Moiseyevning otasi Aleksadr Mixailovich huquqshunos bo'lib, Gaydelbergda falsafa fakultetini tugatgan. U kambag'allashgan dvoryanlar avlodiga mansub edi u parijda ozining bo'lajak rafiqasini uchratadi. Uning kelib chiqishi yarim fransuz yarim rumin bo'lib,mo'da bilan shug'ullangan . Tanishuvdan keyin ular Kiyevga otlanishadi. Kiyevda 1906-yil 21-yanvarda oiladagi yagona farzand IGOR ALEKSANDROVICH MOISEYEV dunyoga keladi.Keyinroq oila Maskvaga ko'chib o'tadi. Bu yerda ota onalar ko'cha salbiy tasir ko'rsatayotganini sezishadi, otasi bolalarning be'mani tasiridan saqlash maqsadida uni qandaydir muqobil mashg'ulot bilan shug'ullanishiga etibor qaratadi.

1920 yilda otasi 14 yoshli Igor Moiseevni Bolshoy teatrining sobiq balerinasi Vera Masolovaning balet studiyasiga olib keldi. Otaning so'zlariga ko'ra, raqs o'g'lining shaxsiyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, unga to'g'ri turishi va xulq-atvorini berishi kerak edi. Uch oy o'tgach, Vera Masolova Igor Moiseev bilan Bolshoy teatr xoreografiya kollejiga kelib, direktorga Moiseev ular bilan o'qishi kerakligini aytdi. Kirish imtihonidan so'ng u kurslarga yozildi. Bolshoy teatir huzuridagi taniqli baletmester A.Gorskiy sinfiga olib boradi. To'rt yil o'tib bilim yurtini tugatgach Igor Moiseyev bolshoy teatirning balet truppasiga korde balet artisti qilib qabul qilinadi.

18 yoshida texnik maktabni tugatgach, Igor Moiseev Bolshoy teatrida raqqosa bo'ldi va 24 yoshida u xoreograf bo'ldi va bir nechta kontsertlar berdi. Biroq, Bolshoy

Teatr rahbariyati o'zgarganidan keyin vaziyat o'zgardi. Yangi rejissyor Elena Malinovskaya 24 yoshli raqqosa xoreograf bo'lganidan g'azablandi: odatda ular sahnani tark etgandan keyin va etuk yoshda shunday bo'lishdi. Malinovskaya Moiseevni lavozimidan chetlatmadi, lekin unga yangi raqslarni ijro etishni taqiqladi. Yangi bosh xoreograf Rostislav Zaxarov davrida teatrdagi vaziyat yanada murakkablashdi: Zaxarov Moiseevni jiddiy raqib sifatida ko'rdi, bu uzoq muddatli mojaroga olib keldi. 1936 yilda San'at qo'mitasi rahbari Platon Kerzhentsev baletning muammolari va istiqbollari to'g'risida hisobotga muhtoj edi.

Bu vazifa Igor Moiseevga ishonib topshirildi va u teatrda ishlashning qiyinchiliklari haqida gapirdi, shuningdek, xalq raqslarini rivojlantirish bo'yicha o'z g'oyalari bilan o'rtoqlashdi. Platon Kerzhentsev ushbu taklif bilan Vyacheslav Molotov bilan bog'lanishni taklif qildi. U bu g'oyani ma'qulladi va 1936 yilda Igor Moiseev yangi tashkil etilgan Xalq ijodiyoti teatrining xoreografik qismiga rahbar etib tayinlandi. Butunittifoq xalq raqslari festivalini o'tkazish uchun Igor Moiseev SSSRning barcha respublikalaridan eng yaxshi xalq raqqosalarini yig'ib, ularni Moskvaga olib keldi. Festivalning ulkan muvaffaqiyati Igor Moiseevni SSSR Davlat xalq raqs ansamblini yaratish g'oyasiga olib keldi.

Ansamblda ishlash uchun Igor Moiseev akademik sahnani va Bolshoy Teatrning solisti va xoreografi lavozimini tark etdi. Jamoaga eng iqtidorli festival ishtirokchilari taklif etildi. Igor Moiseev ansamblning asosiy vazifasi SSSR xalqlarining raqs folklorini ijodiy qayta ishlash va ommalashtirish, uni o'rganish uchun rassomlar ekspeditsiyalarga borib, butun mamlakat bo'ylab xalq raqslari, qo'shiqlari va marosimlarini yozib olish deb hisoblardi

“Xalq o‘yinlari har bir xalqda xalq tili tug‘ilgan qonun-qoidalariga ko‘ra tug‘iladi. Demak, u mohiyatan san'atning haqiqiy hodisasidir. Nega buni oldin hech kim tushuna olmadi, bilmayman. Shunday bo'ldiki, men buni boshqalardan oldin tushundim va uni

fosh qilishga va xalq raqslarini ma'lum bir milliy tizim, milliy til sifatida ochib berishga qaror qildi.

Igor Moiseev ijodining aniq namunalarini qayta tiklash uchun ansambl musiqachilar, folklorshunoslar, tarixchilar va musiqashunoslar bilan maslahatlashdi. Raqs ifodasini maksimal darajada ochish va ifodalash uchun spektakllarda klassik musiqa, aktyorlik, dramaturgiya va ssenografiyadan keng foydalanilgan. Igor Moiseev barcha raqqosalarning yuqori professionalligini saqlab qoldi va guruhdagi yakkaxonlarni ajratib turmadi: spektaklning har bir ishtirokchisi ham asosiy, ham ikkinchi darajali rollarni ijro etishi mumkin edi.

Teatrning tashkil etilgan sanasi 1937 yil 10 fevral deb hisoblanadi: shu kuni guruhning birinchi repetisiyasi bo'lib o'tdi. Birinchi kontsert o'sha yilning 29 avgustida Moskva Ermitaj teatrida bo'lib o'tdi. Dastlab guruh kichik xalq cholg‘ulari orkestri va o‘ttiz nafar raqqosadan iborat edi.

1938 yildan beri ansambl Kremldagi ziyofatlarda muntazam ravishda chiqish qila boshladi. Shundan so'ng, Igor Moiseevdan 18 marta KPSSga a'zo bo'lish talab qilindi: partiyaga a'zo bo'lmaganlar jamoalarni boshqarmasliklari kerak deb hisoblangan. 1940 yilda navbatdagi ziyofat paytida Iosif Stalin jamoaning ishlari bilan qiziqdi. Igor Moiseev hatto zinapoyada ham o'tkazilishi kerak bo'lgan mashqlar uchun mos joy yo'qligidan shikoyat qildi. Suhbatning ertasiga jamoaga poytaxtdagi istalgan binoni tanlash taklif qilindi. Igor Moiseev ilgari Vsevolod Meyerxold davlat teatri joylashgan eskirgan binoni tanladi. Uch oy o'tgach, bino ta'mirlandi va guruhning mashq bazasi doimiy binolar oldi.

Igor Moiseev tomonidan yoki uning rahbarligida sahnalashtirilgan dunyo xalqlarining raqslari.

Ozarbayjon raqslari: “Vozgali” (1937), “Tarakiama” (1938), “Sana” (1939, T.S.Izrailov sahnalashtirgan), “Gazaxlar” (1939, T.S.Izrailov sahnalashtirgan), “Desmoli” (1941, I.I. Arbatov), "Cho'ponlar" (1959)

Argentina raqslari: tango "Rodriges Peña tavernasida" (1963-1965), "Gaucho" cho'ponlarining raqsi (1967), "Malambo" (1986)

Arman raqsi "Mirchay" (1938)

Arman-kurd raqs to‘plami (1937): “Mainuki”, “Kertsy”, “Kryngi”, “Pailyancho”, “Shayxana”, “Yana-Yana”, “Lorkya”, “Vagrami”, “Hasa-Barasi”, "Naro", "Avue-Bashi"

Boshqird raqsi "Yetti go'zal" (1953)

Belarus raqslari: "Kryzhachok" (1937), "Lyavonixa" (1937), "Bulba" (1940), "Yurochka" (1940), Polka "Yanka" (1945), Polka "Mama" (1948).

Bolgar raqslari: "Bystrishka Troyka" (1953), "Bolgar raqsi" (1965)

Buryat raqslari: Buryat-mo'g'ul ertagi "Tsam" (1950)

Venesuela raqsi "Joropa" (1983)

Venger raqslari: "Kzardas", "Vidolashuv", "Boshida shisha bilan raqsga tushgan qiz" (1951-1952), "Spurs bilan raqs", "Pontozu" (1953, M. Rabai posti)

Foydalanilgan adabiyotlar:

1 .Бриске И. Э. Народно-сценический танец и методика его преподавания: учебное пособие. — Челябинск, 2007. Bu qo‘llanma xalq-sahna raqsini o‘qitish prinsiplari, metodlari va usullariga bag‘ishlangan.

2. Дубских Т. М. Народно-сценический танец: методика обучения: учебное пособие для студентов и преподавателей вузов. — Челябинск: Челябинский государственный институт культуры, 2017. — 8.

3. Есаулов И. Г., Есаулова К. А. Народно-сценический танец: учебное пособие. — СПб.: Лань, 2019. — 208 с. Ushbu kitob xoreografiya oliygohlari va xoreografiya ta’lim muassasalarida amaliy mashg‘ulotlar uchun mo‘ljallangan.

4 .Богданов Г. Ф. Народно-сценический танец. Теория и история: учебник. —

М.: Юрайт, 2025. — 167.

5. Климов А. А. Основы русского народного танца. — М.: Искусство, 1981. — 270 с. Bu asar rus xalq raqsi asoslari va uning sahnaviy xususiyatlarini o‘rganishda muhim manbalardan biridir.

6. Тарасова Н. Б. Теория и методика преподавания народно-сценического танца: учебное пособие. — СПб.: ИГУП, 1996. — 132с.

7. Гусев Г. П. Методика преподавания народного танца. — М.: Владос, 2002.

8. Захаров В. М. Поэтика русского танца: народная художественная культура регионов России: обряды, песня, танец, костюм, промыслы. — М., 2004.

9. Лопухов А. В., Ширяев В. И., Бочаров А. И. Основы характерного танца. — СПб. Ushbu asar xalq-sahna va xarakterli raqs texnikasi hamda ijro xususiyatlarini o‘rganishda muhim manbalardan biri sifatida tilga olinadi.

10. Моисеев И. А. Я вспоминаю... Гастроль длиною в жизнь. — М.: Согласие, 1998.